

De keuze voor geluk

Ann-Christin Antell bij Boekerij:

De Finse katoenmolen

De erfenis van Martta

De keuze voor geluk

Ann-Christin Antell

De keuze voor geluk

Jaren 1920. Paula probeert de succesvolle katoenmolen
uit handen van haar rivaal Rikhard te houden.
Of is er wellicht een andere oplossing?

Vertaald uit het Fins door Annemarie Raas

Gepubliceerd met steun van FILI – Finnish Literature Exchange.

De monoloog op pagina 64 is vertaald door L.A.J. Burgersdijk (William Shakespeare, *De getemde feeke*, Rastro Digital, 2020).

ISBN 978-90-492-0370-2

ISBN 978-94-023-2358-0 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Puuvillatehtaan kilpailija*

Vertaling: Annemarie Raas

Omslagontwerp: Bürosüd, naar een idee en beelden van Eyekraft Oy, Timo Numminen

Omslagbeeld: © Shutterstock

Zetwerk: Mat-Zet bv

© 2023 Ann-Christin Antell

Verschenen in het Fins bij uitgeverij Gummerus

Gepubliceerd in overeenstemming met Helsinki Literary Agency

© 2025 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

*Uit het samenstel der tegenstellingen
wordt de mooiste harmonie geboren.*
– Heraclitus (ca. 540–480 v.Chr.)

1

De nachtblauwe Dodge Roadster remde zo krachtig af voor het kantoor van Barkers katoenmolen dat het grind op de oprit opspatte en in de rozenstruiken belandde. De jonge vrouw die de wagen bestuurde ging stijlvol gekleed in een zwart mantelpakje; ze schikte haar hoed beter op haar hoofd en duwde het portier open met haar gehandschoende hand. Vervolgens stak ze haar slanke hals naar buiten en keek even naar de hoge gebouwen van rode baksteen op de oever van de Aurajoki.

Er was niemand te zien op de binnenplaats, want de fabrieksfluit had een uur geleden al gefloten en de arbeiders stonden binnen bij hun machines. Vanaf de rivieroever klonk gedreun dat afkomstig was van diverse werkplaatsen langs het water, en ook het gekrijs van de meeuwen die om de restjes vis vochten die door de vissers waren weggegooid. De jonge vrouw sloot haar ogen even en ademde de frisse lentelucht in, die deze ochtend naar de zee en de zoetige moutgeuren van de Aura-bierbrouwerij rook.

Mejuffrouw Paula Barker stak haar lange benen uit de auto, stapte uit, sloeg het portier dicht en liep energiek op haar hoge hakken naar de hoofdingang. Ze had een afspraak met de directeur, haar oom Matti Barker, en was aan de late kant.

De glasschildering in het tamelijk donkere trappenhuis wierp rode en groene vlekken op de vloer. Het rook naar parketwas in de vestibule. Paula hing haar jas aan de kapstok, legde haar hoed op de plank

erboven en trok haar leren handschoenen uit. In het voorbijgaan wierp ze een blik in de hoge spiegel, en ze schikte haar zilverblonde haar wat beter.

Ze liep kwiek de trap op naar de eerste verdieping en zei goedemorgen tegen de twee kantoorbedienden, die net bezig waren de post te openen en de brieven in de vakjes langs de muur te leggen. Aan de andere kant van de muur klonk het gedempte gerinkel van een telefoon en het tikken van een typemachine.

De directiechauffeur, Albin Joki, zat met glanzend gepoetste schoenen een krant te lezen op zijn stoel. Toen hij Paula zag stond hij op, maakte een lichte buiging en wenste haar goedemorgen.

Paula groette terug en liep toen verder de gang in. Er verscheen een glimlach op haar gezicht toen ze haar corpulente grijsjarige oom zag, die bij de deur van zijn kantoor in gesprek was met zijn secretaresse.

‘Goedemorgen, Paula. Je komt precies op het juiste moment, mejuffrouw Kuusinen heeft koffie voor ons gezet.’ Hij wierp een blik op zijn zakhorloge. ‘Kom over een kwartier maar naar mijn kamer.’

Paula knikte en liep met klakkende hakken verder naar haar werkkamer, die aan de andere kant van de gang lag. Ze opende de deur, slaakte een diepe zucht en gooide haar crèmekleurige ronde handtas nonchalant op een bijzettafeltje.

Haar kamer was klein, maar alles wat ze nodig had, was aanwezig. Op de robuuste eikenhouten tafel stonden verschillende apparaten: het nieuwste telefoontoestel van het merk Ericsson, een grote en zware typemachine en een mechanische Victor-rekenmachine met een draaikruk. Op de vloer lag een rood Oosters tapijt en langs de ramen hingen dikke groene gordijnen waarvan de zomen waren versierd met pompons.

Paula boog zich over haar bureau om te zien of mejuffrouw Kuusinen belverzoeken had neergelegd. Er lagen er zelfs meerdere, maar Paula was niet van plan daar iets mee te doen voordat ze met haar oom

had gesproken. Ze ging op haar bureaustoel zitten en trommelde met haar nagels verstrooid op de leuning. Wat wilde haar oom met haar bespreken? Hij had bijzonder serieus geklonken toen hij belde.

Matti Barker had de fabriek van zijn achterneef Robert Barker geerfd toen hij nog een jongeman was. Dankzij de begeleiding van Paula's opa Fredrik en een groot aantal investeringen was de fabriek na de algemene staking snel weer op de been gekomen. De markt was weer gekalmeerd en de vraag naar katoenen stoffen was tot ongekende hoogte gestegen. De Barker-fabriek was uitgebreid met een weverij in de voormalige Alfa-suikerfabriek in Raunistula. Gedurende de Eerste Wereldoorlog was de vraag naar garen en stoffen nog verder gegroeid. In die tijd had de fabriek echt goed gedraaid.

Paula schrok op uit haar mijmeringen toen mejuffrouw Kuusinen de kamer in kwam en een dienblaadje met daarop de krant en een stapeltje brieven binnenbracht. Ze ging gekleed in een muisgrijs mantelpakje en een gesteven blouse. Mejuffrouw Kuusinen was een streng ogende, knokige en bedaarde vrouw; ze werkte al meer dan tien jaar bij de fabriek en Paula had het volste vertrouwen in haar.

‘Mejuffrouw Barker, uw oom is nu in zijn werkkamer en kan u ontvangen.’

De heerlijke geur van kookkoffie hing in de lucht toen Paula het kantoor van haar oom binnenstapte. De lentezon stond laag en scheen op de erker waar de directeur van de Barker-fabriek in een leren leunstoel de krant *Kauppalehti* zat te lezen, voor de beursnoteringen. Mejuffrouw Kuusinen had de lange tafel gedekt en Paula boog zich voorover om koffie in te schenken.

De werkkamer was groot en had gelambriseerde wanden. In een van de hoeken stond een comfortabele chaise longue, waarop oom Matti altijd zijn middagdutje deed. De cognackleurige chesterfields bij de groene tegelkachel kwamen uit Engeland; haar oom had die besteld

toen hij daar was voor zaken. Zijn zakenreizen brachten hem ook vaak naar Sint-Petersburg, Stockholm en Kopenhagen. Tussen de fauteuils stond een Arabisch rooktafeltje, met een decoratief laatje waarin hij zijn sigaren bewaarde.

Haar oom legde zijn krant opgevouwen op de salontafel en voegde zich bij haar. Paula reikte hem een kopje koffie aan. ‘Goedemorgen, oom. Het spijt me dat ik aan de late kant ben. Het was druk op straat. De boeren brachten hun vee naar de wei en de dieren blokkeerden de weg.’

Matti lachte even en deed toen met een zilveren tang drie klontjes suiker in zijn koffie. ‘Dat geeft niet. Deze kwestie heeft op zich geen haast, maar het gaat wel om iets ernstigs en ik wil daar graag met jou over praten.’

Paula keek hem bezorgd aan; zijn handen rustten op zijn ronde buik en zijn dikke stompe vingers tikten tegen elkaar. ‘Ik moet je helaas meedelen dat ons bedrijf op de rand van een faillissement verkeert. Buitenlandse fabrieken verkopen hun producten al langere tijd onder de kostprijs. Tegenover een dergelijke concurrentie staan we machteloos, omdat de binnenlandse vraag min of meer is ingestort. We hebben er bij de regering op aangedrongen om de importheffingen op buitenlandse producten navenant te verhogen, maar de politiek heeft niet gereageerd.’

Paula trok haar wenkbrauwen op. ‘Ik weet dat we al enige tijd verlies draaien; om die reden is de fabriek overgegaan op een vierdaagse werkweek.’

Haar oom keek in gedachten verzonken uit het raam. ‘Dat was een noodgreep, omdat de conjuncturele problemen om snelle maatregelen vroegen. De situatie ziet er nog steeds niet best uit, maar we hebben nu de gelegenheid om er zonder kleerscheuren af te komen.’ Hij richtte zijn blik weer op zijn nichtje en schraapte zijn keel. ‘De oude patroon van de lakenstoffabriek in Littoinen, Herman Falke, heeft de leiding

overgedragen aan zijn oudste zoon, en die heeft laten weten dat hij een bod wil doen op de fabrieken van Barker.’

Paula’s kopje rustte tegen haar lippen terwijl ze haar oom verbijsterd aanstaarde. Ze kende de lakenstoffabriek wel. Samen met haar vader was ze vaak op zondag wezen roeien op het Littoistenjärvi, en de fabriek stond aan de oever van dat meer. Het was een gigantisch complex, als een kleine stad, met een eigen bakkerij, washok, sauna en kantine voor de arbeiders, en zelfs een eigen zwembad.

Ze richtte haar blik op de portretten van de vroegere directeuren van de Barker-fabriek, die in vergulde lijsten boven de glanzende mahoniehouten tafel hingen. Naast oprichter John Barker, haar overgrootvader, hing een foto van opa Fredrik, met daarnaast diens neef James Barker en zijn zoon Robert, die op jonge leeftijd bij een bootongeluk om het leven was gekomen.

‘U meent toch niet serieus dat u overweegt het bedrijf te verkopen?’ zei ze fel, en ze gebaarde zo wild dat ze haar koffiekopje bijna omstootte. ‘Dit is een familieonderneming!’

Met trillende handen haalde Matti een zijden zakdoek uit zijn zak om zijn voorhoofd af te vegen; er glansden zweetdruppeltjes bij zijn haargrens. Heel even voelde Paula medelijden terwijl ze naar zijn grauwe gezicht en zijn roodomrande vochtige ogen keek. Hij was niet meer dezelfde als vroeger. Volgens dokter Alho waren aanhoudende buikpijn en een te hoge bloeddruk er de oorzaak van dat hij oververmoeid was.

Matti schraapte zijn keel en ontweek de blik van zijn nichtje. ‘Het spijt me, Paula, maar de situatie is echt heel ernstig.’ Hij klonk verontschuldigend. ‘Ik wil dat jij bij de onderhandelingen met Falke aanwezig bent. Zet de verkoopcijfers en de omzet over de afgelopen drie jaar op papier, zodat we iets hebben om een vuist mee te maken. We willen een zo hoog mogelijke prijs bedingen.’ Hij haalde een sigaar uit zijn borstzakje en knipte het dekblad van het mondstuk. ‘We hebben met-

een morgenochtend om negen uur een afspraak met Rikhard Falke, hier in mijn werkkamer. Zorg dat je op tijd bent.’

Paula staaide haar oom vol afschuw aan en slikte. Was de situatie zo nijpend dat de fabrieken – de trots van de familie Barker, het resultaat van tientallen jaren noeste arbeid van haar voorvaders – aan een vreemde moesten worden verkocht? Het bedrijf waarvoor ze bereid was alles te geven? Dat kon niet waar zijn!

2

Het stof op de weg waaide op toen Paula van haar werk naar huis reed. Het was een zonnige dag in mei, de zwaluwen zaten naast elkaar op de telefoondraden te kwetteren en de mensen liepen al in lage schoenen op straat. In de lucht hing de geur van de grond die onder de gesmolten sneeuw vandaan was gekomen, en her en der stak klein hoefblad de kop op in botergele clusters. Er kwam haar een stinkende, door twee paarden voortgetrokken mestkar tegemoet, en Paula moest stoppen om plaats te maken.

Aan de overkant van de straat liep een omaatje met een zwarte hoofddoek, een lange zwarte jurk en lage schoenen; ze haalde een jongedame in die gekleed ging in een knielange rok waaronder haar in modieuze zijden kousen gehulde benen en sierlijke, hooggehakte schoenen duidelijk zichtbaar waren. Huidkleurige kousen waren zo'n opzienbarend fenomeen dat de kranten er op afkeurende toon over schreven: zijden kousen en koket kledinggedrag waren typisch iets voor boerenwichten die naar de stad waren getrokken en daar waren ont-aard. Paula vond dat soort commentaren alleen maar amusant; zelf bezat ze inmiddels meerdere kousen van het merk Kayser.

Het zorgwekkende nieuws van haar oom had haar tot nadenken gestemd. Als hoofd van de reclameafdeling hield ze al enkele jaren in de gaten hoe hij de onderneming leidde, en ze was tot de conclusie gekomen dat hij te zacht en goedhartig was voor het bedrijfsleven. Matti

was meer een dromerige humanist dan een fabriekspatroon. Een maand geleden nog had hij ter ere van zijn verjaardag tienduizend mark verdeeld onder de werknemers van het bedrijf, en hij had maar liefst vijftienduizend mark geschonken aan het Turun Ukkokoti, waar oude mannen van stand hun levensavond mochten doorbrengen. Winst maken was niet de belangrijkste drijfveer van haar oom; hij wilde alleen het beste voor de arbeiders.

Paula werkte al sinds haar vijftiende bij de katoenmolen, eerst als hulpje van de boekhouder en later als kantoorbediende. Ze had het meisjeslyceum en de handelsschool doorlopen en had het dankzij haar intelligentie en organisatorisch talent al snel tot hoofd van de reclameafdeling geschopt. Ze wist best dat ze haar hoge functie ook aan haar familiebanden te danken had, maar dat kon haar niets schelen: ze was bijzonder trots op haar familie en wilde zich volledig inzetten voor de onderneming. Dat was haar manier om haar dankbaarheid te tonen aan haar opa en haar oom. Ze had zelfs bij de provinciegouverneur toestemming gevraagd om de meisjesnaam van haar moeder Martta te mogen voeren, om zo de band met het familiebedrijf nog te verstevigen.

Ze stak de spoorlijn over en kwam in het stadsdeel Nummenpakka aan. Ze reed langs Volkshuis Taisto, waar haar vader jaren geleden vergaderingen van de sociaaldemocraten had bijgewoond. Inmiddels was de hele socialistische arbeiderspartij opgedoekt. Haar vader Juho Lehtonen was een snoeiharde socialist geweest die zich had ingezet voor de rechten van arbeiders. Hij had deelgenomen aan demonstraties en aan de stakingen op de scheepswerf van Crichton.

Tijdens de opstand had hij geweigerd geweld te gebruiken en hij had zich evenmin bij de Rode Garde willen voegen, ondanks pogingen om hem daartoe over te halen. Zijn broer Antti had daar geen begrip voor gehad; Paula's oom vond dat iedereen moest strijden voor een vrij Finland. De broers hadden daar bittere ruzies over gehad.

De socialisten in Nummenpakka hadden Juho Lehtonen als een verrader beschouwd, en het feit dat zijn zwager eigenaar was van een van de grootste fabrieken van de stad had absoluut niet voor hem gepleit. Vanwege een tekort aan grondstoffen hadden veel bedrijven in Turku de werkzaamheden moeten neerleggen, en ook oom Matti was gedwongen geweest mensen te ontslaan, met hongerende families als gevolg. Veel vrouwen die in de fabriek hadden gewerkt, hadden zich daarom bij de Rode Garde aangesloten. De oorlog had niet lang geduurd maar de wonden waren diep. Het volk was nog steeds kwaad en verbitterd.

Paula schrok op uit haar gedachten toen ze langs de slagerij van Leskinen kwam, waar huisvrouwen in de rij stonden voor soepbotten. De rij liep helemaal door tot op straat. Agent Rantanen fietste gekleed in zijn uniform in de richting van de dorpskern; zijn hond Kaino rende met hem mee naast de fiets. Paula stak haar hand op en moest glimlachen bij het zien van het grappige stel. Kaino was zo lief, die zou zelfs boeven nog in het gezicht likken. Rantanen had zijn handen vol aan het handhaven van de orde in Nummenpakka; alleen al de drooglegging hield de politie in de stad druk bezig. Het gerucht ging dat Rantanen 's nachts een keer twee vechtende dronkaards met handboeien aan een lantaarnpaal had vastgemaakt en pas de volgende ochtend de tijd had gevonden om hen in de cel te stoppen.

Om de hoek van de straat klonk waarschuwend gerinkel, en Paula remde af om plaats te maken voor de 'kleiram', de mijnlocomotief die één keer per uur naar de oever van de Aurajoki reed om klei te halen voor de fabriek van Kupittaaan Savi. Het bedrijf, waar veel lokale bewoners werkzaam waren, lag aan de rand van Nummenpakka en had zand en klei nodig om dakpannen, rioolbuizen en keramiek te vervaardigen.

Eindelijk kwamen de kleurrijke houten huizen op de Kuuvuori in het zicht, die her en der verspreid stonden op de hoge, rotsachtige

heuvel. De brandnetels tierden er welig, langs de wegen groeiden weegbree en reukeloze kamille en aan de waslijnen wapperden natte kleren die naar dennenzeep geurden. In de kleine tuinen stonden appelbomen en bessenstruiken. Ieder lapje grond dat zich daar ook maar enigszins toe leende, werd gebruikt om aardappelen, wortels of iets anders eetbaars te verbouwen.

Op het turfdak van het grijze hutje van opoe Högmänn bloeiden de eerste bosanemonen van het voorjaar al. De muren leken steun te zoeken bij elkaar, en achter het scheve raam stond een Kaaps viooltje.

Ineens schoot er een piepende horde bruinigrijze ratten vanuit de sloot de weg over, en Paula gilte van afschuw. Overal in de wijk waren ratten te vinden, en hoewel de gemeente ze regelmatig probeerde te doden met gif, bleef het probleem bestaan; in iedere achtertuin stond wel een composthoop en daar konden ze makkelijk aan eten komen.

Eenmaal op de top van de Kuuvuori aangekomen draaide Paula de oprit naar een rood geschilderd huis op dat aan twee kanten door een tuin werd omgeven. Ze stapte uit om de garagedeur te openen. Hurtta kwam zacht blaffend de hoek om gerend en sprong enthousiast kwispelend op zijn vrouwtje af. Hij was groot en had een grijze vacht, en niemand wist wat voor rassen hij allemaal in zich herbergde. Paula had zich op een dag over hem ontfermd toen ze hoorde dat de hondenvanger onderweg was. Er liepen regelmatig politiepatrouilles door de stad die zwerfkatten en -honden doodden, vanwege het risico op hondsdoelheid. Paula's moeder voerde op haar beurt alle zwerfkatten op de Kuuvuori, wat de autoriteiten een doorn in het oog was.

Paula boog zich voorover om de hond achter zijn grote oren te krabbelen. Ze keek in zijn levendige, intelligente ogen en babbelde tegen hem als tegen een kind, zei dat hij toch zo'n mooie hond was en dat ze hem heel erg had gemist. Tegelijkertijd probeerde ze hem op strenge toon duidelijk te maken dat hij niet tegen haar op mocht springen,

omdat hij haar bijna omverduwde op haar hoge hakken. Hurtta was een lastige hond; hij was moeilijk te trainen en vernielde van alles, maar Paula hield van hem alsof hij een mens was.

Met de stuiterende hond op haar hielen liep ze verder naar het rode houten huis, waar potten met rode begonia's en roze fuchsia's op de vensterbanken stonden.

Er kwam een glimlach op haar gezicht toen ze oma Jenny zag, die in een rotanstoel op de veranda zat en slagroom klopte met een garde. Het raam op de begane grond stond open en op de radio was de weersverwachting voor de scheepvaart te horen. Vanuit de keuken klonk het gerinkel van serviesgoed; de geur van gebakken uien zweefde naar buiten.

Toen ze het knerpende grind hoorde, keek oma op van de schaal en glimlachte. 'Kijk aan, daar hebben we Paula. Goed dat je er bent. Martta is ook al terug van haar werk en het eten is klaar.'

3

De pan met aardappelen stond dampend op de keukentafel toen oma en Paula binnenkwamen, met Hurta in hun kielzog. Paula wierp een blik op haar moeder, die druk in de weer was bij het fornuis. Martta veegde een paar haren die uit haar knotje waren ontsnapt van haar voorhoofd. Ze oogde vermoeid. Tussen de blonde plukken was al wat grijs te zien, en er liepen rimpeltjes van haar ooghoeken naar haar slapen.

‘Ah, Paula is ook thuis. Was je handen en ga aan tafel, de stoofschotel is al klaar.’

Haar moeder was bibliothecaresse bij de stadsbibliotheek van Turku. De eindhalte van de bus lag bij de kerk van Kaarina, dus vlak bij hun huis, maar de ritten waren niet echt aangenaam. De bus schudde en schommelde zodanig dat je ingewanden door elkaar werden gehusseld. Daarom legde haar moeder de vier kilometer naar het centrum meestal te voet af, en als hun werktijden overeenkwamen stapte ze weleens bij Paula in de auto, al deed ze dat met tegenzin. Maar ditmaal had ze de bus genomen.

Oma Jenny pakte de gehaakte pannenlappen van het haakje en boog zich voorover om de zwarte gietijzeren pan uit de oven te tillen. Oma was enkele jaren geleden uit Zweden teruggekeerd, nadat opa Fredrik onverwacht aan een hartaanval was overleden. Paula had een hechte band met haar oma, die haar veel beter begreep dan haar moeder.

Martta maakte zich altijd zorgen over Paula's gedrag. Ze vond haar dochter ongeremd, luidruchtig en overmoedig.

Paula trok haar jas uit en legde haar hoed op de kapstok in de hal, en waste toen haar handen bij de gootsteen in de keuken. De tafel was gedekt met een wit kleed van wasdoek en borden met een rozenmotief. Door het open raam klonk het vrolijke gekwetter van trekvogels.

Oma reikte Paula het broodmandje aan. 'Ik heb vanochtend bolletjes gebakken en heb er ook een paar naar de Koskinens gebracht. Salme vertelde dat Kaarlo al een half jaar werkloos is maar dat de gemeente nu werk in het kader van de werkverschaffing voor hem heeft geregeld. Ze zitten echter zo krap dat ze de tweeling naar een oom in Rymättylä hebben moeten sturen, zodat er thuis minder monden te voeden zijn. Desalniettemin zijn er nog steeds vijf kinderen die gevoed moeten worden.'

Jenny leunde naar voren om met een vork aardappelen op haar bord te leggen en lachte even. 'Salme vertelde trots dat de kleine Toivo werk had gevonden bij de nieuwe kegelbaan aan de Brahenkatu. Hij moet de kegels overeind zetten en de ballen terug rollen door de goot. Een heel karwei voor zo'n jongetje.'

Martta hing haar gebloemde schort aan het haakje en ging ook aan tafel zitten. 'Ik sprak vrouw Mäkinen in de bus en die vertelde dat al bijna de helft van de bewoners op de Kuuvuori werkloos is. Er wordt niet meer gebouwd en de fabrieken laten arbeiders gaan omdat de handel stilligt. Geen van de jongens van Nikula heeft werk, en ze zijn inmiddels echte nietsnutten geworden. Drinken de hele dag zelfgestookte drank en leven van het geld dat hun moeder verdient. Lyyti maakt schoon bij de overhemdenfabriek, en ze had nog één keer ondersteuning gekregen van de commissie voor armenhulp, omdat de inspecteur zo'n medelijden had met de oude vrouw.'

'Dat is toch verschrikkelijk.' Bezorgd keek oma op van haar bord.

‘Ik moet een bezoek brengen aan Lyyti. Die jongens moeten weer op het rechte pad komen.’

Paula schudde sceptisch haar hoofd. ‘Probeert u de wereld weer eens te verbeteren? De jongens van Nikula zijn geen knip voor de neus waard. Daar helpt zelfs geen wonder.’

Oma keek haar over haar glas karnemelk heen aan. ‘Dat is misschien zo, maar als zelfs ik geen poging meer doe, wie dan wel?’ vroeg ze scherp.

Jenny had een groot hart en een aangeboren vermogen om het goede in andere mensen te zien. Ze wilde altijd meer geven dan nemen. Beschaamd sloeg Paula haar ogen neer.

Na het eten keek Paula bezorgd naar haar moeder. ‘Het lijkt overal in het land slecht te gaan. De katoenmolen draait al heel lang verlies en ook wij zijn overgestapt op een vierdaagse werkweek. Oom Matti kwam vandaag met het schokkende nieuws dat de nieuwe directeur van de lakenstoffabriek in Littoinen, Rikhard Falke, een bod wil doen op de fabrieken van Barker,’ zei ze boos. ‘Oom Matti is niet goed bij zijn hoofd als hij zelfs maar overwéégt om ons familiebedrijf te verkopen!’

‘Zei je Rikhard Falke?’ Oma tuitte haar lippen en dacht even na. ‘Dat moet de zoon van Herman Falke zijn. Beate Dahlström is een goede bekende van de familie, aangezien haar man aandeelhouder is in de fabriek. Het gezin woont naast de lakenstoffabriek, in een landhuis dat “Falkes kasteel” wordt genoemd. Ik ben er een keer op de thee geweest, het is een heel bijzonder gebouw. De familie is van Duitse afkomst en heeft de complete inrichting uit Centraal-Europa laten komen.’

‘Daar twijfel ik niet aan,’ zei Martta schamper. ‘De matrone, Silvia Falke, staat bekend om haar goede smaak. Men zegt dat het landhuis maar liefst zestien tegelkachels telt en dat er geen twee gelijke bij zitten. Zelfs de zilversparren en hazelaars in het park komen uit Duitsland.’

Enthousiast leunde oma naar voren. ‘Ik vind dat Herman Falke goede hervormingen heeft doorgevoerd in Littoinen. Hij heeft een school gesticht voor de kinderen van de fabrieksarbeiders en heeft zelfs de lesboeken gedoneerd.’

Ze nam een hapje eten. ‘Beata heeft verteld dat Rikhard Falke tegen de wens van zijn vader Grieks en filosofie heeft gestudeerd. Zijn vader wilde dat hij ingenieur zou worden. Een zeer kundig man, vermoed ik.’

Paula ergerde zich aan de woorden van haar oma. ‘Hij mag van mij desnoods emeritus zijn, maar onze fabrieken krijgt hij niet!’ Ze sloeg zo hard met haar vuist op tafel dat de borden rinkelden.

‘Goeie genade!’ riep Martta geschrokken; ze greep naar haar hart. ‘Beheers je nou eens een keertje! Je lijkt precies op je vader, maar neem van mij aan dat een mens met herrie schoppen niets bereikt.’

Paula had inmiddels spijt van haar uitbarsting; ze had liever op haar moeder geleken, die evenwichtig en geduldig was. Paula had weliswaar geprobeerd dat te zijn, maar dat was op niets uitgelopen.

Oma stapelde de borden op en gaf de overgebleven aardappelen en de gekookte schillen aan Hurtta, die voor het fornuis op zijn portie stond te wachten. ‘Paula, kleed je om en haal eieren uit het kippenhok. Ik heb ze nodig voor een ovenpannenkoek. Laat de leiding van de onderneming maar over aan Matti. Hij weet echt wel wat er gedaan moet worden.’

4

De bruine kippen scharrelden rond op het erf en klokten naar elkaar. Ze hadden heel wat te vertellen nu de sneeuw gesmolten was en ze naar vers gras en zaden konden pikken.

Paula liep fluitend met haar mand over het erf en ontweek de kuilen die de kippen hadden gemaakt om een zandbad te nemen. De sterke geur van verse aarde en planten mengde zich met de vochtig koude lucht. Een bruinbonte kater met een hangbuik lag op de stenen trap van het kippenhok. Hij stond op en strekte zich uit toen hij Paula zag, en gaf miauwend kopjes tegen haar been om aan te geven dat hij iets wilde.

Paula krabde Miiru achter zijn oor, opende de deur van het kippenhok en bukte zich om de eieren uit het hooi nest te pakken, onder Adal-miina vandaan, die haar pijnlijk in de arm pikte. ‘Sorry hoor, oude dame, ik neem je toch echt een paar eieren af. Maar ik zal er een of twee voor je laten liggen.’

Ze hadden zes kippen en één haan, net als veel andere bewoners op de Kuuvuori. ’s Ochtends had je geen wekker nodig omdat de hanen om beurten begonnen te kraaien.

Toen Paula weer naar buiten kwam stond Kalevi vastberaden midden op het erf. Hij staarde Paula wantrouwig aan, eerst met zijn ene oog en toen met het andere. Kalevi was een statige haan met lange staartveren en een luide stem. Hij riep de kippen altijd bij zich met een

klok-klok-klok en liet hun zien waar de beste graantjes lagen, om die vervolgens snel zelf op te pikken. Alleen voor zijn lievelingsdame Esmeralda liet hij er een paar liggen.

Paula maakte een rondje door de tuin en zocht naar tekenen dat de lente eraan kwam. De rabarberplanten begonnen hun rode ronde kopjes op te steken en de pioenen kregen al stengels. Ze keek al uit naar de anemonen, het gezang van de lijsters en het roepen van de koekoek. Het voorjaar voelde altijd weer als een groot wonder, alsof de natuur in goed overleg besloot weer van voren af aan te beginnen.

Onder de appelbomen bloeiden de sterhyacinten die haar moeder ooit had geplant en die zich in de loop der jaren steeds verder hadden verspreid. Ze vormden nu één groot blauw tapijt. De bomen zelf waren geplant rond de tijd dat Paula werd geboren. Het huis was toen nog niet af. Pas in zijn laatste levensjaren had vader de zolder geïsoleerd, waar Paula nu haar eigen slaapkamer had. Een eigen huis met grond erbij was het hoogste doel geweest voor Juho Lehtonen. Hij had het eigenhandig gebouwd, op de plek waar Martta en hij als kinderen van straatarme arbeiders hadden gespeeld.

Achter de garage groeiden aardbeien in kaarsrechte rijen, en de bessenstruiken stonden dicht op elkaar. De merels die bezig waren hun nest in de struiken te bouwen, lieten een waarschuwend *plip-plip-plip* horen en gingen ervandoor toen ze Paula zagen. Het groeiseizoen was nog maar net begonnen en de moestuin moest nog bemest worden. Ook de bessenstruiken moesten worden gesnoeid. In de kas kweekten ze watermeloenen en tomaten, in de moestuin groenten en aardappelen.

Ze hadden geen gebrek aan eten en hadden het goed voor elkaar tegenwoordig, want oma bakte iedere dag vers brood en twee keer per week werd er boter en melk gebracht, die van de boerderij van Simola afkomstig waren.

Paula kon zich de tijd nog herinneren dat het veel slechter ging. In

het jaar na de opstand hadden de mensen vreselijke honger geleden. Er was een groot gebrek aan voedsel en door de inflatie waren de prijzen de hoogte in geschoten. Het enige wat ze te eten hadden gehad waren aardappelen en zout, en de meeste mensen zelfs dat niet. Brood was op de bon en Martta had haar dochter naar de winkel gestuurd om daar in de rij te staan voor brood. Paula dacht terug aan de horden bedelaars die door de straten wankelden. De kinderen van de allerarmsten waren noodgedwongen naar het platteland vertrokken om daar te bedelen.

De opstand liep al ten einde toen vader door de Spaanse griep werd geveld, die door soldaten in Turku was verspreid. Het was een heftige ziekte; binnen een week was haar grote, sterke vader bezweken, evenals veel anderen die verzwakt waren door de honger.

Na zijn dood hadden ze het zwaar gehad. Moeders karige loon was niet voldoende om de hypotheek af te lossen en hen te voeden. Zonder de financiële steun van oom Matti en opa Fredrik zouden ze het niet hebben gered.

Paula zette koers naar de achtertuin, die bij een steile rotswand eindigde. Ze hield een hand boven haar ogen en keek uit over de stad. Onder haar stroomde de Aurajoki, grijs als klei; de oevers begonnen al een delicate lichtgroene kleur te krijgen. Vanaf die plek kon je ook het ouderlijk huis van oma Jenny zien: de pastorie van Kaarina en de middeleeuwse kerk daarnaast. Bij helder weer was zelfs de domkerk van Turku zichtbaar.

De aanblik was vertrouwd maar Paula vond het allemaal maar benauwend. Ze haatte dit kleine kerkdorp, de bekrompenheid en de kleingeestige mensen. De meeste inwoners van Nummenpakka waren arbeiders die dicht bij de monding van de Aurajoki werkten, waar de grootste werkgevers van Turku gevestigd waren: de scheepswerf van Crichton-Vulcan, de spinnerij van Barker en de tabaksfabriek van Rettig. Veel mensen werkten bij de weverij van Barker in Raunistula, niet